

ГЛАСНИК
СКОПСКОГ НАУЧНОГ ДРУШТВА
BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE SKOPLJÉ

КЊИГА VII—VIII ТОМЕ

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА
SECTION DES SCIENCES HUMAINES

3—4

УРЕДНИЦИ Dr. РАДОСЛАВ М. ГРУЈИЋ И Dr. МИТА КОСТИЋ
DIRECTEURS RADOSLAV M. GRUJIĆ ET MITA KOSTIĆ

СКОПЉЕ — SKOPLJÉ
ШТАМПА КРАЈНИЧАНАЦ
1930

манлију узда штапом се на воду наслања. — У Турчина вјера на кољену (то јест не може му се ослонити на веру и на реч). — У Турчина и у змије љуте, у њих никад тврде вјере нема. — И ако Турци нису били слаботиње, у нашим народним песмама су Срби увек представљени као бољи јунаци од њих. У нашим приповеткама Срби увек надмудрују Турке. — И о другим народима наш народ има прича ругалица. По њима су Бугари народ ниже врсте, простаци и глупаци који се тешко просвећују, рђаво сналазе и говоре саме лудости. У Источној Србији, у бугарском суседству, има пуно прича о Баја Џори, кога тамо сматрају за типичног Бугарина. — Ни Немци (Швабе) не пролазе добро у нашим ругалицама. И о Јеврејима се много прича. Исто се тако прича и о Циганима и о другим народима.

Најзад, у нас има поруга и због *вере*. „У Славонији вели римокатолик православнима: Власи сиромаси! а ови њима: Шокци богци!“ У Котарима и Буковици у некадашњем Задарском Окружју „многе су и пословице и поруге и анегдоте биле, особито ради разлике вјерозаконске, него већ сада ишчезавају. Неке приповијетке каткад могу се чути о калуђерима и фратрима“. „У Конавлима приповиједају много којешта смијешнога о православнима, али је тога много мање у новије вријеме“.¹⁸

*

Поруга као што су ове довде изређане у Јужној Србији мора бити више но у другим нашим крајевима. Њена је историја врло стара и врло бурна. Народни су се у њој прогањали, смењивали, мешали, долазили у различите ситуације, до различитих права, религија, култура и тако даље. Ту су се места и народи једно другоме приказивали у различитим улогама и положајима и давали повода једно другоме да се мрзе, ненавиде и исмевају. Најзад, у Јужној Србији и сад живи доста народа један поред другог. Сем Срба у Јужној Србији има још и Арбанаса, Турака, Цинцара, Грка, Цигана, Јевреја. У суседству су им и Бугари. Између ових народа, различитог порекла, језика, културе, врло често и вере, морало је бити разлога за поруге.

Због тога би било врло вредно побележити све што се у Јужној Србији, као поруга, прича о појединим породицама, селима, варошима, крајевима, племенима, говорима, народима, религијама и сличноме. Сем прича ваља обратити пажњу и на песме и пословице које служе као поруге.

Многе поруге врло лепо и врло тачно карактеришу поједине људске заједнице, било да су мале или велике, те су одличан материјал за психологију тих заједница. Због тога не би требало да се забораве. Сваки ко их зна, нарочито из Јужне Србије, нека их шаље уредништву *Гласника Скопског Научног Друштва*, а оно ће их радо наштампати.

Тих. Р. Ђорђевић.

Шишање коња у жалости.

У *Гласнику Скопског Научног Друштва*, књ. III, стр. 345, поменуо сам како је у старини индоевропских народа био обичај да се, у знак жалости шишају не само људи но и њихови коњи, мазге и друге теглеће животиње. Том приликом саопштио сам и један податак о шишању коња у знак жалости за деспотом Стефаном Лазаревићем. Најзад сам рекао да би „вредно било знати да ли се у нашем народу што зна о томе да су некада и у нас, у знак жалости, шишани коњи и друге животиње и шта се све о томе казује“.

Ту скоро изашла је из штампе велика збирка народних песама које је по Херцеговини покупио Г. Новица Шаулић. У њој сам нашао два врло интересантна податка који су у вези са питањем о коме је реч. Први нам податак казује да се у знак жалости коњ *мрчи* (боји црно), а други да се коњ *шиша*. Ја ћу их овде оба навести не би ли они били повод да се нађе још који сличан податак.

¹⁸ V. Bogišić, *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u Južnih Slovena*, Zagreb 1874, стр. 647—649.

У једној песми у збирци Г. Шаулића пева се како је мајка женила нејака Лазара ћерком бана млетачкога и како су сватови повели девојку, па је у путу дунуо ветар, заврнуо јој дувак те јој је лице синило „ко на гори сунце” и како је то видео Лазарев брат, стигао Лазара и опалио у њега „двие пушке мале”. Видећи да га брат убија Лазар не хтедне дићи руку на брата, да не би ожалостио мајку, већ потеря коња што брже може, пре сватова оде мајци, и натера је да му простре „мекога душека” да легне. Кад је било време мајка му сведе девојку. Лазар девојци каза шта је у ствари, па настави:

Молиће те кићени сватови
Да ти узмеш мога брата мила,
Ал их немој, љубо, послушати,
Но призиви моју јадну мајку
Нек донесе *мрча* свакојега
Те *омрчи* дувак на четворо

И омрчи твојега лабуда,
Па ти иди милу бабу твоме.
Ко те друмом сретне зеленијем
Да не рече е си бјегуница,
Но да види е си несретница.
Бабо ће те боље надомити.

Лазар умре, девојка га намести као самртника, и кад је свануло дође јој свекрва да је буди, она јој каза шта је и како је било. Пошто Лазара укопаше навале сватови на младу да се уда за девера.

А ђевојка неће свог крвника,
Но сватовма право казиваше.
Кад сватови младу разумјеше,
Сви ђевојци афериме даше.

Донесоше *мрча* свакојега,
Омрчише дувак на четворо
И њенога дебелог лабуда.
И ђевојку у род оправеше.¹

У другој једној песми, која је у ствари варијанта врло познате песме из Вукове збирке *Предраг и Ненад*, само што се у њој браћа зову Мијат и Миливоје Томићи, пева се како је Мијат Томић, пошто је убио брата Миливоја, убио и себе, на самрти говорио:

Браћо моја, тридесет ајдука,
Ископајте наједно гробницу,
Укопајте браћу обојицу.
Ако су се досле пожелели,
Да се браћа по селе не желе,
А добре нам коње ошишајте
Увежите рухо и ођело,
Објесите свијетло оружје,

Отисните коње низ планину,
Нека иду нашој танкој кули,
Нек их види остарела мајка!
То изрече испале му душа.
А ајдуци тако учинише,
И заједно браћу укопаше,
Укопаше, па их загрлише,
*А добре им коње ошишаше...*²

Тих. Р. Ђорђевић.

Калемљење богиња у старије доба.

1.

На питања која је у Гласнику Скопског Научног Друштва (књ. V, стр. 363—365) поставио Г. Тих. Р. Ђорђевић саопштавам следеће податке:

У старо доба у Црној Гори свештеници су скидали сасушене красте са вариолозног егзантема и трли у прах. Тај прах су тичјим перјем уносили у нос других особа, или су им га давали да га шмрчу. — У касније доба преносили су свештеници гној са свежег егзантема помоћу сребрних танких паприца у кожу других особа и тиме вршили вариолацију. — Тек у последње доба почело се са вакцинацијом. У оскудици лекара вршили су је свештеници по попису (списку). Зато се у Црној Гори замењује израз калемити или пелцовати изразом писати или писати красте.

Д-р Милан Јовановић—Батут.

2.

У Гласнику Скопског Научног Друштва, књ. V, стр. 363—365 поставио сам питања о калемљењу богиња у старије доба. О томе сам на Косову забе-

¹ Н. Шаулић, *Српске народне ијесме*, I, Београд 1929, стр. 56—63.

² *Ibidem*, 676.